

Research Article

Dor: 20.1001.1.25385968.1401.17.3.19.3

Investigating the Role of Valuable Rural Textures in the Development of Tourism in the Villages of Somam, Amlesh County, Guilan province

Mehrnaz Fadaei¹, Hossein Soleymani^{2*}, Amir Gandomkar³ & Ramin Ghaffari⁴

1. PhD Student in Geography & Rural Planning, Department of Geography, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran

2. Assistan professor, Department of Geography, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran

3. Associate professor, Tourism Research Center, Department of Geography, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran

4. Associate Professor of Geography, Payame Noor University, Tehran, Iran

* Corresponding author: Email: hesein_soleimany_geo@yahoo.com

Receive Date: 27 December 2020

Accept Date: 10 March 2021

ABSTRACT

Introduction: Since the historical buildings are among the first points that most of the travelers come across and show the major part of the image of the village, it is inevitable to address this issue.

Research aim: The purpose of the present research is to investigate the role of textures with rural value in the development of tourism in the villages of Somam, Amlesh County, and Guilan Province.

Methodology: The current research is an applied research in terms of its purpose (type of use) and descriptive-analytical research in terms of its method. The statistical population of the study includes heads of households in villages with more than 20 households in Somam, numbering 999 people. The sample size was 278 people based on Cochran's formula. The research tool includes a questionnaire with 28 questions in the valuable texture section and 24 questions in the rural tourism development section. 5 experts in the field of rural planning were used to check the validity of the questionnaire. Cronbach's alpha was also used to check the reliability, and its value is 0.81 and in a favorable condition. In the data analysis section, the data was analyzed with the help of spss22 and AMOS software.

Studied Areas: The geographical scope of this research is the rural areas of Somam, Amlesh county, Gilan province.

Results: The findings of the research show that, in general, valuable rural textures have an impact on tourism development with an impact factor of 0.21, an economic index on tourism development with an impact factor of 0.33, and a social index on tourism development with an impact factor of 0.34. And the physical index has been effective on tourism development with an impact factor of 0.72. The results showed that the physical index had the greatest impact on tourism development with an impact factor of 0.72, and the economic index had the least impact on tourism development with an impact factor of 0.33.

Conclusion: Therefore, paying attention to economic indicators in valuable rural contexts and how to place rooms and places of economic activities such as agriculture and animal husbandry and handicraft activities in the heart of the contexts, as well as their distribution in a residential unit and even beyond that. In the villages themselves and their reconstruction and the attention of tourists to them can lead to more attention of tourists and development of tourism. Also, paying attention to the social values in valuable rural contexts and paying attention to the original cultural and social traditions hidden in these communities, such as the placement of the entrance of women and men, the separation of spaces inside the houses in terms of Sharia and custom, the level of attention to guests, etc. And rehabilitating and expressing it for tourists and compiling a comprehensive document in this field can lead to the prosperity of tourism and the attention of tourists to it and the development of villages.

KEYWORDS: Valuable Texture, Village, Tourism Development, Somam Village

فصلنامه علمی مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی
دوره ۱۷، شماره ۳ (پیاپی ۶۰)، پاییز ۱۴۰۱
شاپای چاپی ۰۵۹۶۸-۲۵۳۵ شاپای الکترونیکی ۰۵۹۵۸-۲۵۳۸
<http://jshsp.iaurasht.ac.ir>
صص. ۶۱۲-۵۹۹

Dor: 20.1001.1.25385968.1401.17.3.19.3

مقاله پژوهشی

بررسی نقش بافت‌های با ارزش روستایی در توسعه گردشگری روستاهای دهستان سام شهرستان املش در استان گیلان

مهرناز فدائی^۱، حسین سلیمانی^{۲*}، امیر گندمکار^۳ و رامین غفاری^۴

۱. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، گروه جغرافیا، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران
۲. استادیار گروه جغرافیا، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران
۳. دانشیار مرکز تحقیقات گردشگری، گروه جغرافیا، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران
۴. دانشیار گروه جغرافیا، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

* نویسنده مسئول: Email: hesein_soleimany_geo@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۰۷ دی ۱۳۹۹

تاریخ پذیرش: ۳۰ اسفند ۱۳۹۹

چکیده

مقدمه: از آنجا که بناهای تاریخی جزء اولین نقاطی هستند که اکثر مسافران با آن برخورد دارند و بخش عمده تصویر روستا را نشان می‌دهند، لذا پرداختن به این مسئله امری اجتناب‌ناپذیر است.

هدف: هدف پژوهش حاضر بررسی نقش بافت‌های با ارزش روستایی در توسعه گردشگری روستاهای دهستان سام شهرستان املش در استان گیلان است. **روش‌شناسی تحقیق:** تحقیق حاضر از لحاظ هدف (نوع استفاده) یک تحقیق کاربردی و از نظر روش انجام دادن تحقیق توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری مورد پژوهش شامل سرپرستان خانوارهای روستاهای بالای ۲۰ خانوار در دهستان سام به تعداد ۹۹۹ نفر می‌باشند. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران به تعداد ۲۷۸ نفر به شیوه طبقه بندی انتخاب شدند. ابزار پژوهش شامل پرسشنامه ۲۸ سوالی در بخش بافت با ارزش و ۲۴ سوال در بخش توسعه گردشگری روستایی است. برای بررسی روایی پرسشنامه از نظر ۵ نفر از متخصصین حوزه برنامه‌ریزی روستایی استفاده شد. برای بررسی پایایی نیز از آلفای کرونباخ بهره گرفته شد که مقدار آن ۰/۸۱ و در وضعیت مطلوبی است. در قسمت تحلیل داده‌ها به کمک نرم افزارهای SPSS₂₂ و AMOS به تجزیه و تحلیل داده‌ها پرداخته شد.

قلمرو جغرافیایی پژوهش: قلمرو جغرافیایی این پژوهش، مناطق روستایی دهستان سام شهرستان املش در استان گیلان است.

یافته‌ها: یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که به طور کلی بافت‌های با ارزش روستایی بر توسعه گردشگری با ضریب تاثیر ۰/۲۱، شاخص اقتصادی بر توسعه گردشگری با ضریب تاثیر ۰/۳۳، شاخص اجتماعی بر توسعه گردشگری با ضریب تاثیر ۰/۳۴ و شاخص کالبدی بر توسعه گردشگری با ضریب تاثیر ۰/۷۲ تاثیر گذار بوده است. نتایج نشان داد که شاخص کالبدی بر توسعه گردشگری با ضریب تاثیر ۰/۷۲، بیشترین تاثیر و شاخص اقتصادی بر توسعه گردشگری با ضریب تاثیر ۰/۳۳ کمترین تاثیر را داشته است.

نتایج: بنابراین توجه به شاخص‌های اقتصادی در بافت‌های با ارزش روستایی و نحوه قرارگیری اتاق‌ها و محل‌های فعالیت‌های اقتصادی همچون کشاورزی و دامداری و فعالیت‌های صنایع دستی در دل بافت‌ها و نیز میزان پراکنش آنها در یک واحد مسکونی و حتی فراتر از آن در خود روستاها و بازسازی آنها و توجه دادن گردشگران به آنها می‌تواند به توجه هر چه بیشتر گردشگران و توسعه گردشگری منجر شود. همچنین توجه به ارزش‌های اجتماعی در بافت‌های با ارزش روستایی و توجه به سنت‌های اصیل فرهنگی و اجتماعی نهفته در این اجتماعات مانند نحوه قرارگیری ورودی زنان و مردان، جداسازی فضاهای درون منازل به لحاظ شرعی و عرفی، میزان توجه به مهمان و ... و بازپرووری و بیان آن برای گردشگران و تدوین سند جامع در این زمینه می‌تواند به رونق هر چه بیشتر گردشگری و توجه گردشگران به آن شده و توسعه روستاها را در پی خواهد داشت.

کلیدواژه‌ها: بافت با ارزش، روستا، توسعه گردشگری، دهستان سام

مقدمه

مرمت در محدوده‌های تاریخی روستاها به واسطه ارزش‌های ملی و جهانی این محدوده‌ها، چالش‌های اجتناب‌ناپذیری را باخود به همراه دارد. موضوع مرمت در جوار بافت‌های تاریخی از یک سو نیازمند شناخت انسان معاصر و شیوه زندگی اوست و از سوی دیگر استانداردها و ضوابط طراحی مشخصی را می‌طلبد که باید مورد توجه قرار گیرند. زمانی این بافتها پذیرای جمعیتی بوده که در آن زندگی می‌کردند ولیکن امروزه در نتیجه مهاجرت و فرسودگی متحمل آسیبهای فراوانی شدند. مجموعه‌ای از عوامل مختلف حیات روستایی این بافتها را مختل کرده است. در زمان معاصر، با شناخت عوامل اصلی تخریب بافت‌های با ارزش روستایی، دیدگاه‌ها و سیاست‌های دست‌اندرکاران امرگردشگری روستایی معطوف رهیافت‌های جامعی شده که خواهان رشد بلند مدت صنعت گردشگری بدون تخریب، تهدید و آسیب بر محیط زیست، سکونتگاه‌ها و آسیب‌های اجتماعی، همچنین اصلاح گردشگری ناسامان و بدون برنامه‌ریزی است (Taleb, 2012). زمینه‌سازی برای احراز هویت و فراهم کردن امکان حفظ و نگهداری بافت‌ها و آثار ارزشمند معماری روستایی که ظهور عینی فرهنگ بومی این سرزمین هستند برای انتقال ارزش‌های فرهنگی به نسل‌های آینده، یکی از ضرورت‌های مهم طرح‌های بهسازی به شمار می‌رود (Akrami & Sameh, 2008). با حفاظت، باززنده‌سازی و استقرار حیات در بافت‌های با ارزش روستایی امکان بازشناسی فرهنگ‌های بومی و محلی میسر می‌شود و از این راه انتقال تجارب فرهنگی تحقق می‌یابد و امکان بازشناسی فناوری‌های ساختمانی گذشته میسر می‌شود (Mazaheri, 2001).

گردشگری یکی از بزرگترین و سریع‌الرشدترین فعالیت‌ها در جهان است. همچنین، یکی از مهمترین منابع درآمد، اشتغال و ثروت در بسیاری از کشورهاست (Neto, 2013). توسعه گردشگری فرایند پیچیده‌ای است که عوامل توسعه بین‌المللی، ملی و گروه‌های درگیر با سیاست دولت، برنامه‌ریزی و قانون‌گذاری را دربر می‌گیرد (Tefler & Sharpley, 2018). در هر کشوری، مسئولیت‌پذیری برای توسعه گردشگری پایدار توسط کنشگران متفاوت فراهم می‌شود. مسئولان عمومی در بخش دولتی، عاملان تجارت خارجی و داخلی، اجتماعات محلی و گردشگران؛ همه در ساختار توسعه و برنامه‌ریزی گردشگری دخیل هستند و اثرات مختلفی بر پایداری عملکرد این بخش دارند (Dinica, 2019). چالش کلیدی در گردشگری پایدار اینست که مشاغل که از لحاظ اقتصادی دائمی بوده و تداوم دارند توسعه یابند و به دنبال خود مزیت‌هایی را برای گذران زندگی اجتماعات محلی دربرداشته باشند و از طرف دیگر، فرهنگ بومی و محیط زیست این گونه اجتماعات را محافظت نمایند (Simpson, 2017). از آنجا که بناهای تاریخی جزء اولین نقاطی هستند که اکثر مسافران با آن برخورد دارند و بخش عمده تصویر روستا را نشان می‌دهد، لذا پرداختن به این مسئله امری اجتناب‌ناپذیر است. با نگاهی به گذشته و بافت‌های تاریخی، قدیمی و بناهای تاریخی در می‌یابیم که نقش عمده‌ای در شخصیت بخشی به روستاها را ایفا می‌کردند. با تغییر یافتن مقیاس روستاها و تغییر شکل زندگی روستاییان تکنولوژی پرداختن به موضوع حفظ ارزش مکانها و تدوین راهکارهایی برای زنده کردن بافتهای تاریخی ضروری است. نیاز به بهسازی ارزشهای دست‌ساخت و یاطبعی در حریم روستایی و حفظ ارزش‌های مکانی و میراثی مناطق روستایی سبب افزایش صنعت گردشگری است که ساکنان روستا نقش به‌سزای آن تعیین‌کننده‌ای در آن دارند و می‌تواند تاثیرات متفاوتی در ذهن گردشگران ایجاد نمایند (Hanachi, 2015).

از طرفی وجود عناصر تاریخی و طبیعی در حوالی روستای‌های سمّام به طور حتم بر میزان هویت توسعه گردشگری و در نتیجه میزان تاثیرگذاری آن بر ارتقا کیفیت روستا و در نتیجه بر میزان اهمیت موضوع مورد بررسی می‌افزاید. آنچه که امروز در سیمای روستای بویه به چشم می‌خورد، سطح وسیعی از ویرانی و تخریب است که مهاجرت اکثریت اهالی نیز، همه‌ساله آن را تشدید و تسریع می‌کند. امروزه در حالی که روستاهای قدیمی از درون می‌پوسد، احیا روستا بویه که در کنار مسیردهستان سمّام می‌تواند بر ارزش و توسعه مدیریت روستایی و پیشبرد روستا تاثیر گذار باشد. دهستان سمّام در منطقه بیلاقی بکر و دارای آب و هوای کوهستانی برای گردشگری بسیار مناسب می‌باشد. منطقه سمّام در فصل بهار و تابستان به علت جایگاه مرکزیت از دو قسمت یکی به سیاهکل و از مسیر دوم به املش، می‌تواند مرکزیت خوبی در گردشگری داشته باشد. شایان ذکر است که با انجام پژوهش‌های میدانی منطقه سمّام احداث خانه‌های بوم‌گرددی در منطقه و همچنین ترویج کشاورزی و ایجاد شغل برای روستاییان منطقه بهترین اهداف برای حفظ منطقه است (Jafari & Ebrahimzadeh, 2013).

مساله اساسی این است که روستاهای دهستان سمّام، اغلب دارای قدمت تاریخی هستند که می‌توان به روستاهای آل بویه، ملکوت و ... اشاره داشت که دارای بافت‌های با ارزش زیادی هستند و در شرایط کنونی به دلیل عدم برنامه‌ریزی متناسب، این بافت‌ها در حال نابودی هستند و کمتر در روند طرح‌های روستایی به احیا، بازسازی و بهره‌گیری از معماری آنها در شکل‌گیری

خانه های جدید در منطقه استفاده می شود که همین امر در طولانی مدت به از بین رفتن ساختار تاریخی و بافت های باارزش منجر خواهد شد. همچنین نبود دیدگاه روشن در نقش توسعه گردشگری در توسعه روستایی در بین مردم محلی و حتی مسئولین نیز مزید بر علت شده است که یکی از مواردی که می تواند به توسعه گردشگری در منطقه سامان کمک نماید بهره گیری و توجه به بافت های با ارزش روستایی می باشد که بازسازی، مرمت و ... آنها می تواند سبب توجه گردشگران به مناطق روستایی شده و همین امر سبب توسعه روستاها و همچنین کشیده شدن هرچه بیشتر گردشگران به منطقه خواهد شد. روستاهای دهستان سامان در شهرستان املش دارای قدمت بسیار زیادی می باشند و آثار تاریخی و بافت های با ارزش زیادی در آنها وجود دارد که تعداد زیادی از آنها در طی سالهای متمادی دچار آسیب شده اند و برخی از آنها مرمت و برخی نیز رها شده اند که نیازمند توجه و بازسازی و رعایت اسلوب، شیوه، بافت و مصالح سنتی در آن می باشد. متأسفانه این بافت ها از دید و رسیدگی مسئولین محلی روستا، بخش و شهرستان نیز دور بوده و کمتر به آن توجه شده است. در حالیکه توجه به آنها و حفظ و نگهداری آنها می تواند به عنوان یک ظرفیت بالقوه در جذب گردشگر به روستاها بوده و زمینه ساز توسعه محلی در ابعاد اجتماعی و اقتصادی، فرهنگی و زیست محیطی می شود. این روستاها در سالیان اخیر به دلیل نبود تنوع فعالیت های اقتصادی و کفاف نداشتن منابع درآمدی روبه سوی تخلیه و مهاجرت قرار گرفته اند که بهره گیری از بافت های با ارزش روستایی می تواند زمینه ساز تنوع اقتصادی و جذب گردشگر و استمرار حیات روستاها و توجه جدی به بافت های باارزش روستایی می شود. در زمینه ضرورت انجام پژوهش می توان به موارد ذیل اشاره داشت:

- جلوگیری از نابودی روستاها
- حفظ چشم اندازهای طبیعی اطراف چشمه ها و رودخانه ها
- ایجاد زمینه های لازم جهت توجه بیشتر مردم به خانه های بومی محلی تاریخی روستاها سامان
- کمک به توسعه گردشگری در سطح شهرستان
- ایجاد شغل های مرتبط با گردشگری در منطقه
- افزایش در آمد مردم محل و منطقه ترویج داد.

بر این اساس مهم ترین مساله پژوهش حاضر این است که آیا بافت ها با ارزش روستایی در توسعه گردشگری روستاهای دهستان سامان شهرستان املش در استان گیلان تاثیرگذار می باشد؟

احیای بناها و بافت های با ارزش روستایی در ارتباط مستقیم با زندگی ساکنان و عرصه های اجتماعی و اقتصادی روستا می باشد که سلسله مراتبی زنجیره ای با هم دارند. بافت کالبدی روستاهای ایران ضمن برخورداری از ارزش های معماری همانند سادگی و بی پیرایگی، دارای الگوهای بصری و زیبایی شناختی، انطباق با محیط طبیعی، هماهنگی با عملکرد زیستی و معیشتی، استفاده از مصالح بوم آورد و دانش بومی است. در طرح های توسعه کالبدی، بافت های با ارزش نیازمند نگرشی درخور بوده و بافت های با ارزش روستایی به دلیل مطالعات اندک صورت گرفته در آن نیازمند توجهی ویژه اند، به گونه ای که علاوه بر پاسخگویی به نیازهای روزمره و اساسی ساکنان آنها، باید هویت ساختاری، کالبدی و فرهنگی روستا نیز با ژرف اندیشی و نگرشی عمیق تر از گذشته مورد عنایت واقع شود. برای احیا بافت های با ارزش روستایی باید علاوه بر پاسخگویی نیازهای ساکنان، رجوع معناداری به هویت تاریخی بافت شود. یکی از رویکردهای موثر در این زمینه، استفاده از محرک هایی چون گردشگری فرهنگی است. از طرفی دیگر، با توجه به دوره کوتاه اجرای این طرح ها و سوابق مداخله برنامه ای در بافت های روستایی، ارزیابی پیامدها و آثار طرح هنوز زود به نظر می رسد، اما آنچه می توان از همین تجارب ذکر کرد، الزامات و ضرورت هایی است که برای مداخله در بافت روستایی به طور ویژه باید به آن پایبند بود. از جمله استفاده از دانش بومی، بازآموزی و معاصر سازی این دانش با دانش نوین، استفاده از مصالح بوم آورد و بازتولید و معاصر سازی آنها، بسیج نیروهای خفته روستایی و آموزش آنان برای کاربست مجدد دانش بومی در فرایند بهسازی بافت با ارزش روستایی می باشد (Bagheri et al., 2019). بر این اساس اهداف مترتب بر رویکرد بهسازی بافت های باارزش روستایی جهت توسعه گردشگری را می توان در موارد زیر برشمرد:

- حفاظت، احیا و مرمت بافت و کالبد روستا
- ساماندهی هسته کهن و باارزش روستا در رابطه به سکونت و تولید
- حفاظت و احیای ارزش های فرهنگی، تاریخی، کالبدی- فضایی، معماری و منظر روستایی

- شناسایی و ارتقای ظرفیت‌های روستا در زمینه توسعه گردشگری
 - ارتقای کمی و کیفی عرصه‌های زیست و تولید روستایی
 - فراهم کردن زمینه توسعه و عمران روستا با توجه به شرایط، امکانات و محدودیت‌های موجود (Jame Kasra, 2010).
 بر این اساس تولید محصول خاص، پرورش نوع خاصی از دام، گیاه یا آبزیان و همچنین توریستی بودن روستا، امکان فعالیت اقتصادی را در روستا ایجاد می‌کند. این پتانسیل از جهت اشتغال‌زایی برای جوانان و توسعه اقتصادی آتی روستا قابل تأمل است. امروزه طرح‌های توسعه و عمران روستایی در کشور بیشتر جنبه حقوقی و تقسیم عادلانه خدمات رفاهی و زیربنایی است که در این فرآیند حفاظت و بازسازی بناها و بافت‌های تاریخی با ارزش روستایی مورد توجه قرار نمی‌گیرد و به کارشناسان و متخصصان در این زمینه واگذار نمی‌شود و به همین علت هنوز گردشگری به عنوان یک صنعت در کشور ما جایگاه خاص خود را نیافته است. همه این مشکلات و کمبودها ناشی از کمبود دانش فنی، عدم برنامه‌ریزی جامع و منابع مالی در این خصوص می‌باشد (Nurinejad, 2010). بنابراین توسعه گردشگری در روستاهایی که دارای بافت با ارزش تاریخی و معماری بوم‌گرا هستند به معنی بالفعل نمودن ارزشها و جاذبه‌های معماری روستا و معرفی آن به عنوان مقصد گردشگری است روستاها به سبب داشتن ویژگیهای تاریخی و مذهبی در معماری چشم اندازهای طبیعی و فرهنگی اهمیت و پتانسیل بالایی در زمینه ایجاد قطب گردشگری و جذب گردشگر دارند (Jojazi & Farmani Mansoor, 2014).

توجه و تأکید بر توسعه پایدار از دلایل دیگر توجه به ارزیابی‌های محیطی است. بر مبنای تعریف کمیسیون بین المللی محیط زیست و توسعه در مورد توسعه پایدار (یعنی برآوردن نیازهای نسل کنونی با استفاده از منابع طبیعی، بدون کاستن از توانمندی‌های نسل آینده) ارزیابی توان‌های محیطی یک ناحیه بدون اندازه‌گیری میزان بهره‌برداری و شدت تخریب ناشی از بهره‌برداری نسل کنونی امکان پذیر نیست (Barou, 1998). کاستن از میزان ناپایداری محیطی، پتانسیل محیط را برای مقابله با اختلالات گسترده ای که امکان پیش بینی و مدیریتی آنها اندک است، ارتقاء می‌بخشد (Pond et al., 2003). نیاز به بهسازی ارزشهای دست ساخت و یاطبعی در حریم روستایی و حفظ ارزش‌های مکانی و میراثی مناطق روستایی سبب اف‌ایش صنعت گردشگری است که ساکنان روستا نقش به‌سزای تعیین‌کننده ای در آن دارند و می‌تواند تأثیرات متفاوتی در ذهن گردشگران ایجاد نماید (Hayati Rad, 2015). بطور کلی جریان گردشگری روستایی را می‌توان از دو جهت مورد توجه قرار داد؛ از یک جهت برای محیط‌های روستایی و پیرامون آنها این فرصت را مهیا می‌کند تا گردشگران فارغ از هیاهوی شهری و تکنولوژی در بطن سنتی روستا زمانی را به فراغت بگذرانند و از دیگر سو در کنار آن اقتصاد روستایی وابسته به زمین می‌تواند راه‌های تنفس دیگری را تجربه کند (Arahi, 2018). بافت‌های روستایی به دلیل پیوندهای گسترده با بسترهای طبیعی و تاریخی دارای ارزشهای تاریخی، فرهنگی، طبیعی و معماری می‌باشند. از این رو انجام اقدامات مناسب برای بهسازی و حفظ ذخایر کالبدی و فرهنگی روستاها، بعنوان میراث ماندگار نیاکان ضرورت می‌یابد (Pari Pishbor, 2015).

در زمینه پیشینه پژوهش می‌توان به موارد ذیل اشاره داشت: حیدری ساریان (۱۳۹۵) به بررسی و ارزیابی نقش اجرای طرح هادی در توسعه گردشگری روستاهای توریستی مطالعه موردی: روستای توریستی صور در شهرستان بناب، پرداخته است که نتایج نشان می‌دهد بین انتظارات هر سه گروه در مورد آثار طرحها هادی در پنج بعد کالبدی- ساختاری، اجتماعی، بهداشتی، اقتصادی و زیست محیطی تفاوت معنی دار وجود دارد. عنابستانی (۱۳۹۵) به بررسی آثار اجرای طرح‌های بهسازی بافت‌های با ارزش بر توسعه سکونتگاه‌های روستایی، پرداخته است و نتایج حاصل بررسی نشان می‌دهد که بهسازی بافت با ارزش با در نظر گرفتن کالبد و شرایط محیطی هر روستا و جلوگیری از ساخت و ساز غیربومی منجر به تغییرات اجتماعی، کالبدی، زیست- محیطی و اقتصادی مثبتی شده است. حاجی‌زاده (۱۳۹۵) به بررسی تأثیر طرح بهسازی بافت با ارزش روستایی در توسعه پایدار گردشگری روستای کزج خلخال، پرداخته است. نتایج تحقیق مبین این است که سیما و فضای کالبدی روستای کزج تحت پوشش طرح بهسازی بافت با ارزش روستایی، دچار تحولات زیادی از جمله زیباسازی روستا شده و همین مسئله باعث جذب گردشگران به این روستا و توسعه پایدار گردشگری روستایی آن شده است. بیووا (۲۰۱۷) در مطالعه ای به بررسی احیای روستاهای سنتی از طریق گردشگری روستایی: مطالعه موردی دهستان یوانجیا، استان شانشی چین، اقدام نموده است که مدل احیاء برای درک بهتر رابطه بین گردشگری روستایی و احیای روستا است. یکپارچه سازی گردشگری روستایی و تئوری و ایدئولوژی معیشت پایدار در این مدل مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج نشان می‌دهد که سه سطح مدل (اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی) راه‌های موثر برای احیای روستای موفق بوده است و نتیجه به دست آمده توجه بیشتری به روستاهای سنتی و تاریخی در چین صورت گرفته است در پنج سال گذشته دو موضوع کلیدی حفاظت و احیا مطالعه قرار گرفته است. گردشگری روستایی به رسمیت شناخته شده و به عنوان

یک رویکرد کلیدی برای توسعه روستایی و کاهش فقر می‌باشد. از طریق دانش سیستماتیک بررسی، یک روستای سنتی مبتنی بر گردشگری روستایی یکپارچه و پایدار پیشنهاد می‌شود بررسی این پژوهش نشان می‌دهد توسعه تحقق درونی و برنامه‌ریزی پایین به بالا را به جای ترتیب برنامه‌ریزی بالا به پایین انتخاب شود. تعاونی کشاورز یک روش نسبتاً عادلانه توزیع سود و مشارکت جامعه چین است. کالستن الیسانب^۱ (۲۰۱۷) در مقاله‌ای به بررسی ابعاد تجربه گردشگری روستایی: تأثیرات بر تحریک، حافظه و رضایت، پرداخته است. روش پژوهش به شیوه توصیفی-پیمایشی می‌باشد. نتیجه نشان می‌دهد که ابعاد آموزش گردشگری روستایی و زیبایی شناسی مثبت، ارزش گردشگران روستایی را پیش بینی می‌کند، در حالی که فراموشی و زیبایی شناسی، یادآوری را تعیین می‌کند. در نهایت، پیامدهای بازاریابی گردشگری روستایی مورد بحث قرار می‌گیرد. ژیاو^۲ (۲۰۱۷) در پژوهشی به بررسی پدیده‌های موجود گردشگری روستایی در چین و نقش آن در توسعه روستایی، اقدام نموده است که نتایج نشان می‌دهد گردشگری روستایی می‌تواند در توسعه روستا بر اساس برنامه ریزی منسجم مدنظر قرار گیرد. وان^۳ (۲۰۱۸) به بررسی استفاده از مدل استراتژیک رقابت مقصد گردشگری و توسعه اهداف کوچک: مورد مطالعه منطقه جنوب باختری، پرداخته است و نتایج نشان می‌دهد که دو منطقه مورد نظر به لحاظ رقابت در گردشگری با هم یکی نمی‌باشند و رقابت در مقصد گردشگری، برای این دو باید مورد بررسی قرار گیرد تا بتواند به عنوان الگوی گردشگری روستایی در توسعه منطقه مدنظر باشد. رکن الدین افتخاری (۲۰۱۸) به بررسی نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی (نقد و تحلیل چهارچوبهای نظریه‌ای)، پرداخته است. بر این اساس دیدگاه‌ها و نظرات موجود در متون در ارتباط با گردشگری روستایی در کشورهایی که این طرحها اجرا شده مطالعه و مقایسه شده. در نهایت ابعاد مختلف تأثیرات توسعه گردشگری بررسی شده و نتایج در ابتدا به بررسی مفهوم توسعه روستایی و گردشگری روستایی پرداخته است. سپس سه نگرش گردشگری روستایی ابزاری برای توسعه روستایی، گردشگری روستایی سیاستی برای بازساخت سکونتگاه‌های روستایی، گردشگری روستایی به عنوان ابزاری برای توسعه پایدار و حفاظت از منابع طبیعی روستایی بررسی و مقایسه شده است که نشانگر عدم انسجام کامل نظریه‌ها در توسعه روستایی می‌باشد. تانگ^۴ (۲۰۱۹) در مقاله‌ای به بررسی توسعه گردشگری روستایی در حفظ محیط بومی و زیست بوم روستائیان پرداخته است که نتایج بیانگر آن است که توسعه این نوع گردشگری تا حد زیادی به محیط زیست طبیعی وابسته است، زیرا محیط زیست خود به تنهایی می‌تواند جاذبه‌های منحصر به فردی برای گردشگران داشته باشد. مجیدی (۱۳۹۸) در پژوهشی به تأثیر بافت با ارزش تاریخی در رونق گردشگری روستای خاوه (شهرستان ورامین) اقدام کرده است و نتایج بیانگر آن می‌باشد گردشگری روستایی امروزه یکی از مردمیترین اشکال گردشگری محسوب می‌شود. طرح جدید گردشگری با رویکرد روستاگردی و تأثیر بافت با ارزش آن به منظور توسعه همه جانبه روستا خاوه می‌تواند اثر گذار باشد. معینی^۵ (۲۰۲۰) در پژوهشی به بررسی نقش گردشگری در توسعه و فراز و فرود معماری و بافت روستایی اقدام کرده است که نتایج بیانگر آن است که زندگی روستایی، نوعی از زندگی همراه با تولید و مبتنی بر ساختارهای بومی است که ساکنان آن اغلب نیازهای خود را در محدوده روستا تأمین میکنند. یکی از مهمترین این نیازها، نیاز به سرپناه و مکانی برای سکونت است. بناهای روستایی، به خصوص در گذشته نمادی از هویت و بیانگر ساختارهای اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و نیز معرف شرایط اقلیمی منطقه بوده است. لذا شکل گیری مسکن روستایی تابع شرایط فرهنگی، اقلیمی، اقتصادی، معیشتی و تکنیک ساخت جامعه استفاده کننده بوده است و توسعه گردشگری می‌تواند باعث حفظ و توسعه آن شود. بر این اساس نتایج پژوهش‌های مورد بررسی نشان می‌دهد که توجه به بافت‌های با ارزش روستایی و مسکن قدیمی و سنتی می‌تواند به جذب گردشگر منجر شده و جذب بیشتر گردشگر زمینه را هم به لحاظ مالی و هم به لحاظ توجه ملی و بین‌المللی در حفظ و مرمت بافت‌های با ارزش فراهم می‌نماید. اغلب پژوهش‌های بررسی شده به بررسی نقش بازسازی مسکن و بافت‌های روستایی در توسعه گردشگری اقدام کرده‌اند و کمتر به مبحث بافت‌های با ارزش پرداخته‌اند که پژوهش حاضر بدین لحاظ دارای تفاوت می‌باشد. همچنین موضوع پژوهش حاضر یک موضوعی بوده که تا کنون پیرامون آن تحقیقی صورت نپذیرفته است و اغلب پژوهش‌ها در زمینه نقش آثار تاریخی در توسعه گردشگری یا نقش گردشگری در حفظ جاذبه‌های گردشگری در مناطق روستایی می‌باشد و بر همین مبنا پژوهش حاضر دارای نوآوری می‌باشد.

1. Castanets Elizabeth
2. Xiao
3. Wanna
4. Tang
5. Moeini

روش پژوهش

تحقیق حاضر از لحاظ هدف (نوع استفاده) یک تحقیق کاربردی است. از نظر روش انجام دادن تحقیق، توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری مورد پژوهش شامل سرپرستان خانوارهای روستاهای بالای ۲۰ خانوار (دارای شورا) در دهستان سمام از توابع شهرستان املش به تعداد ۹۹۹ نفر می‌باشند و در بررسی صورت گرفته تمامی این روستاها به صورت محدود تا زیاد دارای بافت با ارزش می‌باشند که بر همین اساس کلیه روستاها مدنظر قرار گرفتند. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران به تعداد ۲۷۸ نفر به شیوه طبقه بندی انتخاب شدند (جدول ۱).

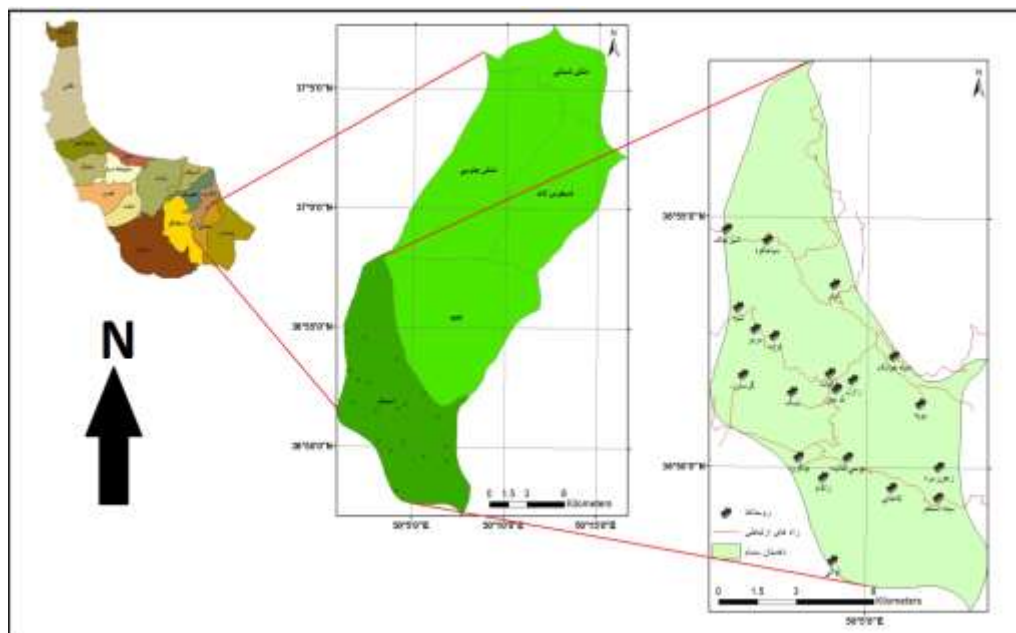
جدول ۱. معرفی نمونه آماری تحقیق بر حسب روستاهای هدف (بالای ۲۰ خانوار)

روستا	تعداد خانوار	تعداد پرسشنامه توزیع شده	کل حجم نمونه
سیاه خولک	۵۹	۱۶	۲۷۸
امام	۴۹	۱۴	
بویه	۸۷	۲۴	
کاکرود	۳۶	۱۰	
کشمش	۲۴	۷	
لرود	۱۵۸	۴۴	
مربو	۸۵	۲۴	
ملکوت	۱۲۶	۳۵	
موسی کلابه	۲۲۶	۶۳	
کلامرود	۹۱	۲۵	
گورج	۵۸	۱۶	

ابزار پژوهش شامل پرسشنامه ۲۸ سوالی در بخش بافت با ارزش و ۲۴ سوال در بخش توسعه گردشگری روستایی است. برای بررسی روایی پرسشنامه از نظر ۵ نفر از متخصصین حوزه برنامه ریزی روستایی استفاده شده و روایی آن چندین بار مورد بررسی قرار گرفت و همچنین از روایی سازه ای بر اساس تحلیل عاملی تاییدی استفاده شده است. برای بررسی پایایی نیز از آلفای کرونباخ بهره گرفته شد که مقدار آن ۰/۸۱ و در وضعیت مطلوبی است. در قسمت تحلیل داده‌ها به کمک نرم افزارهای SPSS²² و AMOS به بررسی سؤالات تحقیق با استفاده از مدل سازی معادلات ساختاری و آزمون تحلیل عاملی تاییدی پرداخته شد.

قلمرو جغرافیایی پژوهش

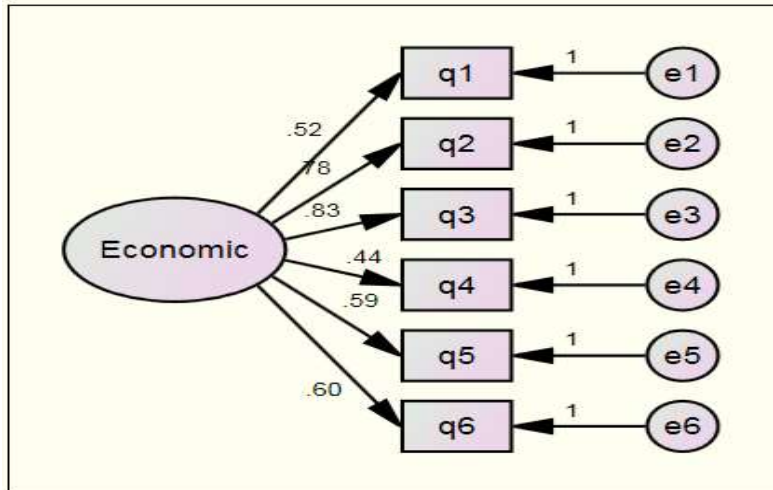
شهرستان املش با وسعتی حدود ۴۶۹/۵ کیلومتر مربع در مختصات جغرافیایی ۳۶ درجه و ۵۰ دقیقه تا ۳۷ درجه و ۸ دقیقه عرض شمالی از خط استوا و ۵۰ درجه و ۶۰ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۱۶ دقیقه طول شرقی از نصف النهار مبدا و در فاصله ۷۵ کیلومتری شهر رشت، مرکز استان گیلان واقع شده است. دهستان سمام از جمله سه دهستان بخش رانکوه بوده و در منتهی الیه جنوبغربی شهرستان املش قرار دارد. آمار روستایی شهرستان املش بیانگر کوچ روستاییان املشی است، ۱۴۹۵ روستایی املشی از سال ۱۳۹۰ تا سال ۱۳۹۵ به سمت شهرها کوچ کرده‌اند. شکل (۱) موقعیت روستاهای مورد مطالعه را در سطح دهستان سمام را نشان می‌دهد (General Office of Cultural Heritage, Handicrafts & Tourism of Guilan Province, 2016).

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی روستاهای مورد مطالعه

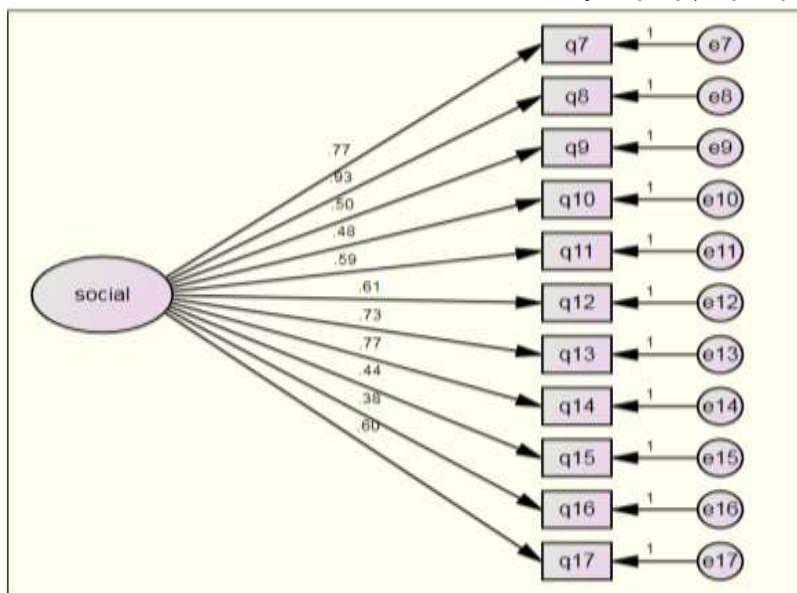
یافته‌ها و بحث

- در ابتدا لازم است که توضیحی مختصر از روستاها و جاذبه‌های گردشگری و بافت‌های باارزش روستاها ارائه شود که به مهم‌ترین بافت‌هایی که دارای ارزش بوده و بافت سنتی دارند اشاره می‌شود:
- برج امام در روستای اُمام: میله‌ای از سنگ نتراشیده و گچ بنا شده است. شکل این میل، استوانه‌ای است که کمی روی مخروط قرار دارد و روی سراسر بدنه خارجی را با گچ غربالی و درشت سفید کرده بودند تا از دور نمایان شود، این برج را باید جزء برج‌های راهنما دانست.
 - شاه نشین اسماعیلیان گورج در روستای گورج: این قلعه مشرف بر دو رودخانه "چاکرود" و "پلورود" واقع شده و با گسترش رودخانه‌ها قلعه رفته رفته تخریب شده و از گورج تنها یک دیوار استحقاقی عظیم در قسمت پایین که حدود هشت متر ارتفاع داشته، به طرز مشهودی باقی مانده است. محیط قلعه که در حدود قرن پنجم و ششم هجری ساخته شده است و طبق اظهار اهالی روستا از قلاع دوران حسن صباح و اسماعلیه به شمار می‌رفت، به شکل نیم دایره بوده و دیوار باقیمانده از تخته سنگ‌های طبیعی گل و آهک ساخته شده است.
 - خانه امان‌الله خان صوفی مربوط به اواخر دوره قاجار، خانه تقی‌خان صوفی مربوط به دوره پهلوی اول، خانه هادی خان صوفی مربوط به دوره پهلوی دوم است و در روستای اُمام واقع است.
 - تپه اذان قلعه مربوط به دوران‌های تاریخی پس از اسلام است و در روستای اکبرآباد واقع شده است.
 - شاه‌نشین قلعه نفت خانی مربوط به دوران‌های تاریخی پس از اسلام است و در روستای دیماجانکش واقع شده است.
 - بقعه آقا سید احمد اشکیت مربوط به دوره قاجار است و در روستای اشکیت واقع شده است.
 - بقعه باباجان دره مربوط به دوره قاجار، بقعه سرتربت مربوط به دوره تیموریان است و در روستای بابا جان دره واقع شده است.
 - بقعه آقا سید جمال‌الدین مربوط به دوره قاجار است و در روستای کاکرود واقع شده است.
 - آسیاب محمد جان مطلقه مربوط به دوره قاجار است و در روستای مطلقه واقع شده است.

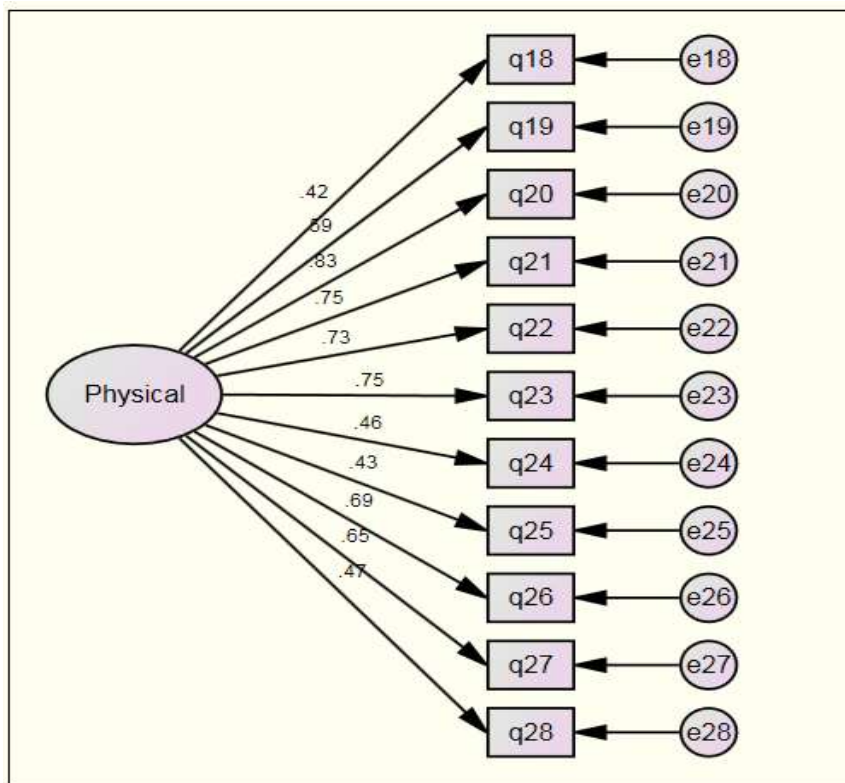
شکل ۲. مدل اندازه‌گیری شاخص اقتصادی با بارهای عاملی در حالت استاندارد

در این قسمت به مطالعه و برنامه‌ریزی توسعه بافت‌های با ارزش روستایی جهت توسعه گردشگری پرداخته شده است. در واقع در این قسمت با استفاده از نرم افزار Amos و بهره‌جستن از معادلات ساختاری به بررسی این ارتباط اقدام شده است. بررسی ارتباط بین متغیرها در قالب الگوی معادلات ساختاری نشان داده شده در اشکال (۲ تا ۶) مورد آزمون قرار گرفت. قدرت رابطه بین عامل (متغیر پنهان) و متغیر قابل مشاهده (سوالات پرسشنامه) به‌وسیله بار عاملی نشان داده می‌رود. بار عاملی مقداری بین صفر و یک است. اگر بار عاملی کمتر از ۰/۳ باشد رابطه ضعیف در نظر گرفته شده و از آن صرف‌نظر می‌رود. بار عاملی بین ۰/۳ تا ۰/۶ قابل قبول است و اگر بزرگ‌تر از ۰/۶ باشد خیلی مطلوب است. بارهای عاملی سوالات پژوهش نشان از آن دارد که کلیه سوالات دارای بار عاملی بالای ۰/۳ داشته که نشان از مطلوبیت آن می‌باشد. در بخش اقتصادی کلیه گویه‌ها دارای بار عاملی بالای ۰/۴ می‌باشند (شکل ۲). بر این اساس ایجاد شرایطی برای فعال نمودن بافت‌های سنتی و با ارزش روستایی بر مبنای تولید محصول خاص، پرورش نوع خاصی از دام، گیاه یا آبزیان و همچنین توریستی بودن روستا، امکان فعالیت اقتصادی را در روستا ایجاد می‌کند. این پتانسیل از جهت اشتغال‌زایی برای جوانان و توسعه اقتصادی آبی روستا قابل تأمل است. در بخش اجتماعی کلیه گویه‌ها دارای بار عاملی بالای ۰/۳۵ می‌باشند که نشانگر وضعیت مناسب آن می‌باشد (شکل ۳). بنابراین توجه به شاخص‌های اجتماعی و فرهنگی هر روستا و بررسی این شاخص در روستا می‌تواند مشخصات فرهنگی و اجتماعی خاص هر روستا را کشف و معرفی نماید و در راستای توسعه گردشگری بهره‌گیری شود.

شکل ۳. مدل اندازه‌گیری شاخص اجتماعی با بارهای عاملی در حالت استاندارد

در بخش کالبدی کلیه گویه‌ها دارای بار عاملی بالای $0/4$ می‌باشند که نشانگر وضعیت مناسب آن می‌باشد (شکل ۴). بنابراین توجه ویژه به شاخص زیست محیطی و کالبدی در روستاها و ایجاد محیطی بهداشتی و پاکیزه در بافت با ارزش که می‌تواند در جهت جذب گردشگران داخلی و خارجی بسیار سودمند باشد. وجود منظره یا مکان طبیعی ویژه در روستا که دارای جنبه‌های زیبایی شناسانه، آموزشی- تحقیقاتی یا اقتصادی است، می‌تواند عامل کشش افراد غیربومی به سمت روستا باشد که خود عواید اقتصادی قابل توجهی برای روستا به همراه خواهد داشت.

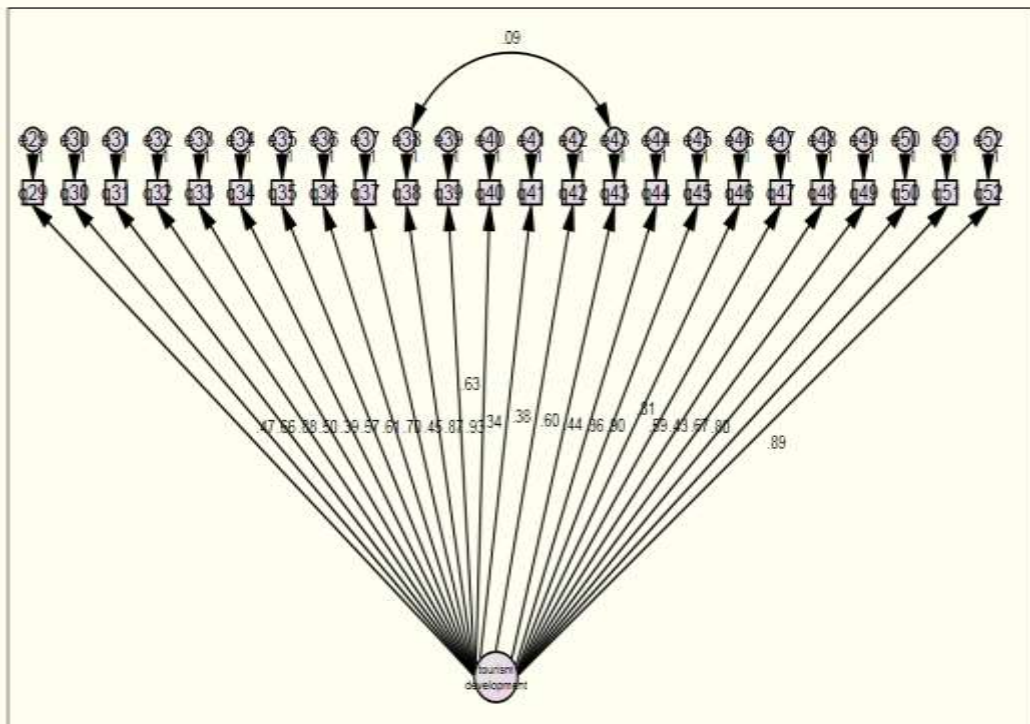

شکل ۴. مدل اندازه‌گیری شاخص کالبدی با بارهای عاملی در حالت استاندارد

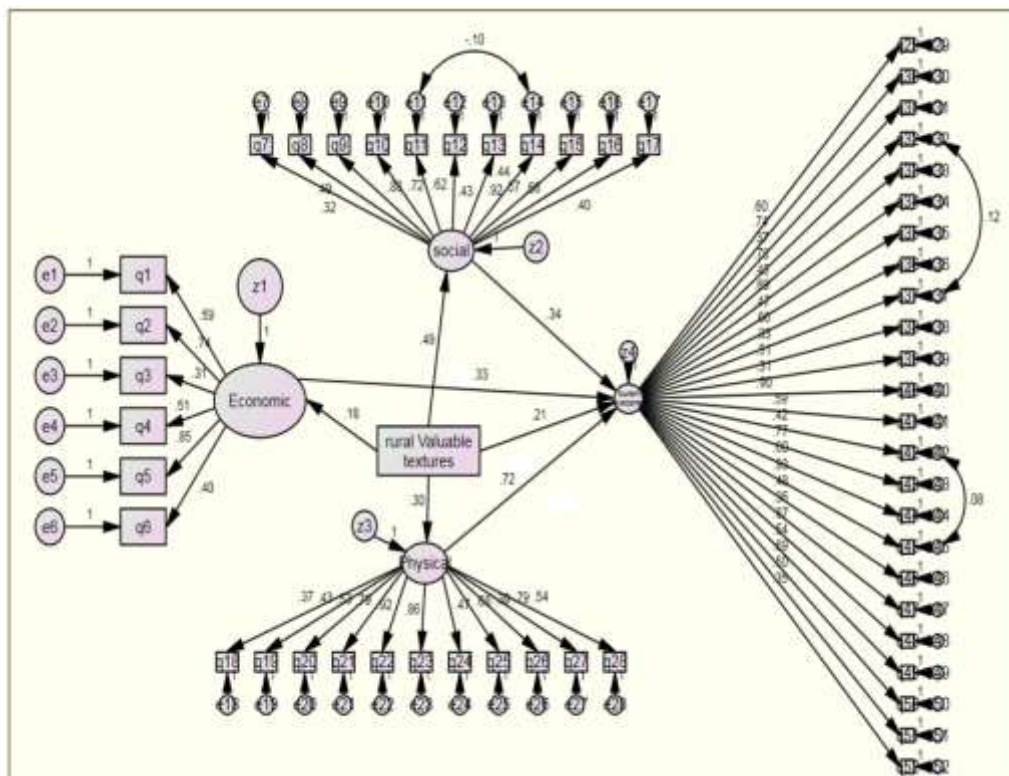
در بخش توسعه گردشگری کلیه گویه‌ها دارای بار عاملی بالای $0/3$ می‌باشند که نشانگر وضعیت مناسب آن می‌باشد (شکل ۵). بر این اساس توجه ویژه به طرح‌های گردشگری و اجرای آن در مناطق روستایی و همراستایی آن با بافت با ارزش و استفاده از مشارکت روستاییان؛ زیرا طرح‌های گردشگری در این سطح شامل مشارکت تعداد به نسبت کمی از مشارکت کنندگان است. در سطح بالاتر، اعم از محلی یا منطقه‌ای، توافق برای موفقیت بسیار دشوار است. این شاید نشان دهنده این حقیقت است که گردشگری روستایی پایدار بیشتر در طرح‌های کوچک مقیاس نمود پیدا می‌کند و حتی ممکن است همه نیازهای واقعیت توسعه پایدار را تأمین نکند.

معادلات ساختاری

در این قسمت به ارائه الگوی بهینه برنامه‌ریزی توسعه بافت‌های با ارزش روستایی جهت توسعه گردشگری با تأکید بر گردشگری روستایی دهستان سمام شهرستان املش پرداخته شده است. در واقع در این قسمت با استفاده از نرم افزار ایموس و بهره جستن از معادلات ساختاری به بررسی این ارتباط اقدام شده است. بررسی ارتباط بین متغیرها در قالب الگوی معادلات ساختاری نشان داده شده در شکل (۶) مورد آزمون قرار گرفت. قدرت رابطه بین عامل (متغیر پنهان) و متغیر قابل مشاهده (سوالات پرسشنامه) به وسیله بار عاملی نشان داده می‌رود. بار عاملی مقداری بین صفر و یک است. اگر بار عاملی کمتر از $0/3$ باشد رابطه ضعیف در نظر گرفته شده و از آن صرف‌نظر می‌رود. بار عاملی بین $0/3$ تا $0/6$ قابل قبول است و اگر بزرگ‌تر از $0/6$ باشد خیلی مطلوب است.

شکل ۵. مدل اندازه‌گیری شاخص توسعه گردشگری با بارهای عاملی در حالت استاندارد

شکل ۶. پارامترهای استاندارد شده مدل نهایی

برای ارزیابی برازش مدل معادلات ساختاری چندین شاخص برازندگی وجود دارد. در این پژوهش، با استناد به پیشنهادهای شوک و همکاران^۱ (۲۰۰۴) و باومگارتنر و هومبورگ (۱۹۹۵)، از شاخص‌های کای‌اسکویر (X^2) به همراه معنی‌داری آن (P)، شاخص کای‌اسکویر بر درجه آزادی (X^2/df)، شاخص برازندگی (GFI)، شاخص نرم نشده برازندگی (NNFI)، شاخص برازندگی فزاینده (IFI)، شاخص برازندگی تطبیقی (CFI)، ریشه میانگین مجذور خطای تخریب (RMSEA) و شاخص میانگین مجذور باقی‌مانده‌ها (RMR) برای ارزیابی برازندگی مدل معادلات ساختاری پژوهش استفاده شد. هم‌اکنون معیار دقیقی برای این شاخص‌ها وجود ندارد، اما دستور العمل کلی زیر در ادبیات مطرح شده است: اگر مقدار X^2 معنی‌دار نباشد، مقدار کای‌اسکویر بر درجه آزادی کم‌تر از ۳ باشد، مقدار شاخص‌های GFI، NNFI، IFI و CFI بالاتر از ۰/۹۰ باشند، مقدار RMSEA کم‌تر از ۰/۰۸ و مقدار RMR کم‌تر از ۰/۰۵ باشد، برازش مدل مناسب و قابل قبول است. بر این اساس، با توجه به مقدار گزارش شده شاخص‌های برازندگی (جدول ۱)، مشاهده می‌شود که داده‌ها از لحاظ آماری با ساختار عاملی مدل معادلات ساختاری متغیرهای نهفته پژوهش سازگاری و تطابق دارند. بنابراین، مدل معادلات ساختاری پژوهش از برازش مناسب و قابل قبولی برخوردار است.

جدول ۱. نتایج میزان انطباق مدل پژوهش با شاخص‌های برازندگی

علامت اختصاری	نام کامل شاخص برازش	مفهوم	معیار مطلوب	مقدار گزارش شده
X^2/df	Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)	ریشه میانگین توان دوم خطای تقریب	۳ و کم‌تر	۲/۵۹
RMR	Chi-degree freedom	شاخص بهنجار نسبی	کوچک‌تر از ۰/۰۵	۰/۴۹
GFI	incremental fit index	شاخص برازش افزایشی	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۵
AGFI	Normed Fit Index	شاخص برازش نرمال شده	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۴
NFI	Goodness of fit	شاخص نیکویی برازش	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۵
NNFI	Adjusted Goodness of Fit	شاخص نیکویی برازش تعدیل یافته	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۰
CFI	Comparative Fit Index	شاخص برازش مقایسه‌ای	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۱
RMSEA	Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)	ریشه میانگین توان دوم خطای تقریب	کوچک‌تر از ۰/۰۸	۰/۷۸

نتایج تحلیل مسیر معادلات ساختاری نشان داد که به طور کلی بافت‌های با ارزش روستایی بر توسعه گردشگری با ضریب تأثیر ۰/۲۱ و میزان معناداری ۰/۰۰۴، شاخص اقتصادی بر توسعه گردشگری با ضریب تأثیر ۰/۳۳ و مقدار معناداری ۰/۰۰۱، شاخص اجتماعی بر توسعه گردشگری با ضریب تأثیر ۰/۳۴ و میزان معناداری ۰/۰۰۰ و شاخص کالبدی بر توسعه گردشگری با ضریب تأثیر ۰/۷۲ و میزان معناداری ۰/۰۰۰ تأثیر گذار بوده است. نتایج نشان داد که شاخص کالبدی بر توسعه گردشگری با ضریب تأثیر ۰/۷۲ و میزان معناداری ۰/۰۰۰، بیشترین تأثیر و شاخص اقتصادی بر توسعه گردشگری با ضریب تأثیر ۰/۳۳ و میزان معناداری ۰/۰۰۱ کمترین تأثیر را داشته است.

جدول ۲. مسیر فرضیه؛ همراه با نسبت‌های بحرانی و سطح معناداری

ضریب تأثیر	سطح معناداری	مقدار بحرانی	مسیر فرضیه
۰/۳۳	۰/۰۰۱	۷/۸۵۰	توسعه گردشگری <---
۰/۳۴	۰/۰۰۰	۱۰/۲۵۹	توسعه گردشگری <---
۰/۲۱	۰/۰۰۴	۵/۲۵۱	توسعه گردشگری <---
۰/۷۲	۰/۰۰۰	۷/۰۰۳	توسعه گردشگری <---

در تبیین نتایج می‌توان بیان داشت که زمانیکه بافت‌های با ارزش روستایی مورد مرمت و بازسازی و نیز حفظ قرار می‌گیرند، به تبع گردشگرانی که وارد روستا می‌شوند از جاذبه‌های معماری روستا، لذت برده و خاطره‌ای خوش را با خود به همراه خواهند برد و این امر سبب کشانده شدن بیشتر گردشگران به روستا شده که این امر در زمینه‌های اقتصادی و شاخص‌های آن در بهبود وضعیت اقتصادی مردم محلی، بهبود تعاملات و مشارکت مردم محلی در نگهداری از بافت‌های با ارزش روستایی و تلاش هر چه بیشتر در روند بازسازی بافت‌های با ارزش روستایی با توجه به مزایایی متعدد آن خواهد شد.

نتیجه‌گیری

تجربه‌های معاصر اعیان‌سازی در بسیاری از شهرهای جهان به دلیل پر رنگتر کردن شکاف‌های نژادی و اجتماعی موجب شکل‌گیری تعارضات بسیاری شده و همواره تداعی کننده جابجایی‌های جمعیتی ناعادلانه و اجباری است. اعیان‌سازی در مناطق قدیمی و فرسوده، بدون توجه به ساختار هویتی و فرهنگی - تاریخی محلات، یکی از مهمترین اقدامات نوسازی و بازسازی است. که منجر به تحولات عمیق کالبدی، هویتی و اجتماعی - فرهنگی در این قبیل محلات می‌گردد. این نوع نوسازی، بواسطه اقدامات سرمایه‌گذاری توسط دولت یا گروه‌های محلی در بافت فرسوده روی می‌دهد که اغلب منجر به افزایش قیمت املاک و به تبع آن افزایش درآمد دولت ناشی از مالیات‌ها می‌گردد. در این رابطه بررسی‌ها نشان داد که نوسازی با رویکرد از بالا به پایین و با نگرش غیرمشارکتی برنامه‌ریزان به مداخله و جابه‌جایی نتایج مطلوبی بر توسعه فضایی بافت فرسوده داشته است. برخی از محققان، برای رفع چنین مشکلاتی به گسترش فرصت‌های اقتصادی، آموزش عمومی مردم، وضوح تعهدات سیاسی بازیگران کلیدی و همکاری گروهی روی آورده‌اند. این در حالی است که به نظر می‌رسد در اغلب شهرهای کشور، نوسازی بافت فرسوده بدون توجه به بافت فرهنگی محلات و بدون تزریق سرمایه‌های اعتباری منجر به ایجاد تناقض اقتصادی - اجتماعی و از بین رفتن ساختارهای اجتماعی شده است. نتیجه این امر، جایگزینی و جابه‌جایی ساکنین محلات بافت قدیمی و از بین رفتن هویت فرهنگی شهر خواهد شد. البته چنین روندی در شهر زنجان نیز مشاهده می‌شود. به طوری که یافته‌های تحلیلی پژوهش نشان داد، اعیان‌سازی یکی از عوامل اصلی تخریب هویتی شهر زنجان در بافت قدیمی است. اعیان‌سازی در محدوده بافت قدیمی شهر زنجان، بواسطه تحولات کالبدی، دگرگونی‌های مهمی در زمینه اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی و فرهنگی بوجود آورده است. طبق تحلیل عاملی، در پاسخ به سوال اول تحقیق، شاخص کالبدی با ضریب $0/643$ بیشترین تأثیرپذیری را از اعیان‌سازی داشته است. بعد از آن شاخص‌های اجتماعی - فرهنگی با $0/453$ و اقتصادی با ضریب عاملی $0/327$ و زیست محیطی با ضریب عاملی $0/315$ قرار دارند. این رویه نشان می‌دهد که بواسطه اعیان‌سازی، ساختار کالبدی بافت فرسوده، به طور گسترده‌ای تحت تأثیر قرار گرفته است و با حمایت مدیریت شهری از این رویکرد، ساخت‌وساز براساس ضوابط و قوانین شهری افزایش یافته است. که در نتیجه آن بهداشت عمومی در سطح محلات و افزایش سرانه کاربری‌های و بدنبال آن تسریع در خدمات حمل و نقل بهتر شده است. برای بررسی سوال دوم تحقیق، نتایج تحلیل ساختار متقابل در قالب رویکرد آینده پژوهی نشان داد که اگر روند اعیان‌سازی و تحولات هویتی، با ساختار فعلی جریان پیدا کند. در آینده، متغیرهای امنیت؛ کاربری‌های ناسازگار و مزاحم؛ تعهدپذیری؛ سیمای ساختمان‌ها؛ وضعیت کاربری معابر؛ سرزندگی؛ سرانه کاربری خدماتی؛ مساحت مسکن؛ استحکام مسکن؛ تناسب هزینه و درآمد؛ و تناسب مسکن با نیاز ساکنین، بیشترین تغییر و تحولات را به خود خواهد دید. این مؤلفه‌های به عنوان پیشران‌های کلیدی تحقیق، بواسطه تغییرات ناشی از اعیان‌سازی، تحولات عمیقی بر روند ساختاری - کارکردی هویت محلات قدیمی شهر زنجان ایجاد خواهند نمود. طبق آزمون رگرسیون خطی نیز مشخص گردید که این پیشران‌ها با ضریب همبستگی $0/772$ ، ارتباط معناداری با اعیان‌سازی دارند. و به واسطه گسترش نوسازی مبتنی بر اعیان‌سازی و تداوم روند فعلی، شاخص‌های مذکور ۴۴ درصد تغییرات هویتی بافت فرسوده را می‌توانند پیش بینی کنند. در نتیجه، برای حفظ هویت محلات در مقابل گرایشات معماری و سبک زندگی غیربومی شهر در بافت قدیمی شهر زنجان، توجه بر این شاخص‌ها ضروری است.

لذا، برای رسیدن به نتیجه مطلوب و حفظ هویت فرهنگی و کالبدی شهر، رعایت پیشنهادات زیر ضروری به نظر می‌رسد:

- ایجاد تناسب بین تراکم جمعیت و مساحت مسکن در بافت فرسوده جهت کنترل رشد محلات.
- افزایش میزان استحکام مسکن بواسطه رعایت استانداردهای شهرسازی، جهت مقابله با فرسودگی مسکن.
- فرهنگ سازی به منظور ارتقاء تعهد پذیری ساکنین محلات قدیمی در حفظ ارزش‌ها و سبک زندگی سنتی شهر.
- ملزم کردن ساکنین محلات قدیمی به رعایت معماری سنتی شهر در راستای هویت بخشی به سیمای بافت فرسوده.
- اجرای برنامه‌های اقتصادی - اجتماعی به منظور افزایش درآمد اقشار ضعیف محله جهت تناسب هزینه و درآمد و جلوگیری از مهاجرت ساکنین قدیمی بافت فرسوده.
- ارتقاء سرانه کاربری خدماتی در بافت فرسوده منظور افزایش دسترسی مردم بافت به خدمات شهری.
- انتقال کاربری ناسازگار و مزاحم از محلات قدیمی به خارج از شهر جهت جذب مهاجران طبقه متوسط به بالا در محله.
- ارتقاء سطح ایمنی محله و اماکن عمومی با افزایش روشنایی شهر، و ایجاد کاربری‌های انتظامی.

تقدیر و تشکر

این مقاله مستخرج از رساله دکتری رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی بوده که در دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف‌آباد اصفهان از آن دفاع شده است.

منابع

- Akrami, Gholamreza and Sameh, Reza. (2008). Learning, Comprehensiveness and Challenges, in the Plan for Improving Valuable Rural Textures, *Abadi Quarterly*, 18(60), Urban Planning and Architecture Research Center, Tehran. (In Persian)
- Anabastani, Ali Akbar. (2016). A Study of the Effects of Implementing Valuable Tissue Improvement Plans on the Development of Rural Settlements. *Housing and Rural Environment*, 185, 117-130 (In Persian)
- Arahi, y. (2018). *Rural Tourism in japan: The Regeneration of Rural Communities*. FFTC Publication.
- Database Arianpour Kashani, Manouchehr .(2003). The Great One-Volume Leading Culture of Arianpour, *Electronic Publishing and Information of Jahan Rayaneh*, Tehran. (In Persian)
- Barrow, C., G. (1997). Sustainable Development of Concept, Value of Action, translated by Seyed Ali Badr. *Quarterly Journal of Geographical Research*, 44. (In Persian)
- Bagheri, Zeinab; Jafar Mahdiun and Bahareh Nasr Zanjani. (2009). A Study and Analysis of the Rehabilitation Approach, and Revitalization of Valuable Rural Texture in Iran, The First National Conference on Quality in Architectural and Urban Spaces, Zanjan, Zanjan University. (In Persian)
- Biova, H. A. (2017). destination's gastronomy as a means for holiday well-being. *Br. Food J.*, 119, 1578–1591.
- Dinica, V. (2019). 'Governance for sustainable tourism: a comparison of international and Dutch visions. *Journal of Sustainable Tourism*, 17(5), 583–603
- Eftekhari, R.(2020). Sustianable Rural Tourism Strategies; A Tool for Develop-ment and Conservation. In B. Bramwdll and B. Lane (Eds.) *Rural Tourism and Sustainable Rural Development Clevedon: Channel View Publication*. (In Persian)
- Elizabeth, J.(2017). Olive oil tourism: Promoting rural development in Andalusia (Spain). *Tour. Manag. Perspect.*, 21, 100–108.
- Hajizadeh, Karim; Vali Nemati and Parviz Pour Karimi. (2014). The Impact of Rural Tourism on Improvement and Preservation of Valuable Rural Texture, Case Study: Kandovan Village, 2nd National Conference on Tourism, Geography and Sustainable Environment, Hamedan, Hegmataneh Association of Environmental Assessors, Shahid Mofatteh University. (In Persian)
- Hanachi, P., Koosheshgaran, A. (2011). Conservation and development in valuable rural areas, Islamic Revolution Housing Foundation, Tehran. (In Persian)
- Hayati Rad, Neda. (2015). The role of valuable texture in Ashtbin village of Jolfa city, in sustainable tourism development, National Conference of New Ideas in Tourism, Geography and Indigenous Development, Buchan, Panam Khat Novin Company. (In Persian)
- Heidari, Sarban. (2017). Study and evaluation of the role of implementation of the pilot project in the development of tourism in tourist villages, Case study: Tourist village of Tire in Bonab city, *Geography and Development*, No., 79-100. (In Persian)
- Jafari, Gholam Hassan and Mania Ebrahimzadeh. (2013). The Impact of Natural Geography Elements on Rural Housing Architecture, Case Study of Gilan Province, National Conference on Sustainable Architecture and Urban Development, Buchan, Sazeh Kavir Company. (In Persian)
- Jam Kasra, Mohammad. (2010). Improving valuable rural textures; A Process from Mentality to Objectivity, *Journal of Housing and Rural Environment*, No. 131, Fall 2010.
- Jojazi, Seyed Assadollah and Setareh Farmani Mansour. (2014). Valuable textures of the village as a tourist attraction, for the sustainability of rural systems (Case study: Ashtran village), the first national conference on new horizons in empowerment and sustainable development of architecture, civil engineering , Tourism, Energy and Urban and Rural Environment, Hamedan, Hegmataneh Association of Environmental Assessors. (In Persian)
- Majidi, Romina. (2009). The Impact of Historically Valuable Texture on the Tourism Boom of Khaveh Village (Varamin County), The First National Conference on Geography and Urban and Rural Planning, Tehran, International Center for Conferences and Seminars on Sustainable Development of Islamic World Sciences- Wisdom Higher Education Institute. 17. (In Persian)

- Mazaheri, Mohammad Ali. (2001). Protection and organization of valuable rural textures, Housing and Revolution Quarterly, No. 93, Housing Foundation, Tehran. (In Persin)
- Moeini, A. (2020). Geography and Historical Geography of Gorgan and Plain. Tehran: Book Printing Corporation. (In Persin)
- Neto, F. (2013). A new approach to sustainable tourism development: Moving beyond environmental protection, *Natural Resources Forum* 27 : 212-222
- Nouri Nejad, Hamed. (2010). Conservation and regeneration of valuable rural buildings and structures. *Housing and rural environment*. 29 (132): pp. 39-46. (In Persin)
- Pari Pishbor, Reza; Mohsen Mehrabi and Leila Fallahifar. (2015). Assessing the Role of Tourism and Improving Rural Values in the Sustainability of Rural Systems Using the SWOT Model Case Study: Forge Village, National Conference on Sustainable Agriculture, Environment and Rural Development, Kuhdasht, Administration Kuhdasht Agricultural Jihad, Panam Khat Novin Company. (In Persin)
- Pound Barry et al. (2003). Managing Natural resources for Sustainable Livelihoods: Uniting Science and Participation. Earthscan Publications Ltd. IDRC, Canada.
- Simpson, M. C. (2017). An integrated approach to assess the impacts of tourism on community development and sustainable livelihoods, *Community Development Journal*. 44 (2): 186-208 .
- Taleb, Mohammad Ali. (2012). Tourism and protection of valuable rural textures, the first national conference on tourism and nature tourism in Iran, Hamadan, Islamic Azad University, Hamadan Branch, Farda Environmental Thinkers Company. (In Persin)
- Tang. (2019). An integrated approach to the evaluating the coupling coordination between tourism and the environment, *Tourism management*, 46: 11-19.
- Tefler, D. J and sharply, R. (2018). Tourism and development in the developing world. Routledge publication. 225p .
- Wanna, A.;(2018)., I. What is food tourism? *Tour. Manag.*, 68, 250-263.
- Xiao, I.(2017). Gastronomic festivals: Attitude, motivation and satisfaction of the tourist. *Br. Food J.*, 119, 267-283.

How to cite this article:

Fadaei, M., Soleymani, H., Gandomkar, A., & Ghaffari, R. (2022). Investigating the Role of Valuable Rural Textures in the Development of Tourism in the Villages of Somam, Amlash County, Guilan province. *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 17(3), 599-612.

ارجا به این مقاله:

فدائی، مهرناز؛ سلیمانی، حسین؛ گندمکار، امیر و غفاری، رامین. (۱۴۰۱). بررسی نقش بافت‌های با ارزش روستایی در توسعه گردشگری روستاهای دهستان سمام شهرستان املش در استان گیلان. فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۱۷(۳)، ۶۱۲-۵۹۹.